

Oponentský posudek disertační práce Mgr. Kateřiny Rathouské Štroblové: Reflexe socialistické minulosti v umění zemí Střední Evropy

Doktorandka si vybrala nelehký úkol. Zabývá se nedávnou minulostí na půdě umělecké historie, kde za hranici dělicí nás od minulosti bývá ustáleně považována perioda padesáti let, tedy vlastně období života generace přímých aktérů a pamětníků. Dnes možná v oboru toto staré pravidlo už nadále neplatí, nicméně neuzavřenost debaty a nemožnost obhlédnout její šíři v planetárním měřítku je tak říkajíc nutnou podmínkou, jež bez ohledu na úsilí bude každému zkoumání vlastní.

Přesto, práce je jasně strukturovaná, je napsána živým, přístupným a jasným způsobem. Souhlasím s názorem autorky, že jde v umění o téma do jisté míry uzavřené, a to především opuštěním jistých typů estetik a formálních problémů jedné generace umělců a umělkyní, jíž se mu věnovala. Ovšem asynchronnost, jeden ze znaků „globálního umění“ i zde produkuje a bude produkovat další estetické postupy. Připomeňme letmo znovuvyužití „fukeiron“ japonského dokumentaristy M. Adachiho francouzským autorem E. Baudelairem, performativní přednášky Ho Rui An ze Singapuru, v ČR např. práci M. Zeta, E. Koťátkové, M. Másla, ad. ukazující, že odeznívání se týká spíše jistých estetických strategií, než tématu samotného. Téma obrazu socialismu se minimálně v českém, potažmo „středoevropském“ diskurzu jeví dokonce živější, než bylo před deseti lety, což ukazuje např. divoká polemika kolem tzv. revizionistických přístupů (P. Kolář, M. Pullmann). Jejich reflexe mi v práci poněkud chybí.

Disertační práce je napsána velmi fundovaně, autorka je dobře obeznámena se zahraniční literaturou, z níž zdařile čerpá. Za nejzdařilejší považuji kapitoly o nostalgii, *ostalgií* (kterou by právě bylo zajímavé spojit s revizionistickou tezí o počínající éře socialistického konzumerismu za normalizace), *ruinofilii*, ad. V kapitole o architektuře mi poněkud chybí názor na architekturu jako simulacrum (F. Jameson a teorie postmoderny), východisko fenomenologické bylo od 90. let předmětem kritiky a přehodnocení. Za hlubší debatu by stála teze nakolik „západní“ teorií nesený historiografický obrat byl v prostředí „východního“ umění pouze taktickým jazykem při debatě s centrem a nakolik hlas periferie (nejen post-socialistické, ale také postkoloniální, ad.) vytvářel reálný a urgentní materiál, o nímž se západní teorie opírala (od Dokumenty 11 v roce 2002 dokonce s jistou dominancí teoretiků původem z bývalých periferií). Zde jsou nepominutelným dobovým klíčem texty manželů Ševčíkových, jejichž citační absenci bych položil autorce jako otázku. Jejich texty, spolu s okruhem autorů a autorek časopisu *Springerin*, k němuž patří také R. Buergel a Ruth Noack byly inspiracemi zmiňované výstavy Documenta, které se věnuje.

Jak bylo řečeno, práce nemohla být vyčerpávající a „kurátorský výběr“ je zde na místě, přesto by mě zajímalo, co bylo autorčíným klíčem pro výběr autorek a autorů, jimž se práce věnuje podrobněji. Je zde jeden aspekt, který bych k práci dodal jako dobový spolu-účastník. V řadě případů byl obrat umělců, umělkyní i kurátorů a historiků do historie motivován dobovou potřebou rehabilitace specificky uměleckých praxí tzv. neoavantgardy (konceptuální umění, performance, fluxus, ad.) v protíváze proti tehdy (a v disentu) dominantním proudům individuální exprese, existenciální figuralismu, surrealismus apod. To ukazují projekty např. East Art Map skupiny Irwin, 60/90 roky

nebo výstava akce, slovo, pohyb, prostor. Linie propojení s neo-avantgardou a skrze ní i s předválečnou avantgardou byla pouze místně specifická a zároveň post-socialistická (ČSSR, ČR, Slovensko, Maďarsko, Polsko, Jugoslávie a nové republiky, ad.) a je právě tím, co západní teorie dokumentárního obratu nemohla zachytit, nebo zachytila až ex-post, kdy díky současným umělcům a kurátorům začala historii východoevropské avantgardy objevovat. V tomto směru bych viděl autonomii a ukotvenost post-socialistického umění.

Moje poznámky a otázky se týkají dílčích aspektů, práci považuji za velmi uspořádanou, záslužnou a zdařilou a plně ji doporučuji k obhajobě.

10.09.2021, Vít Havránek, Ph.D.